

Småföretagsbarometern

Småföretagsbarometern mäter, med hjälp av olika frågor, hur småföretagarna uppfattar det ekonomiska läget idag och inom den närmaste framtiden. Barometern omfattar företag med 1–49 anställda och baseras på telefonintervjuer som genomfördes av Research International (fd Sifo) under veckorna 39–42 år 2002.

Samtliga barometrar och bilagor kan hämtas hem från respektive organisations hemsida på Internet.

FöreningsSparbanken

Postadress: 105 34 Stockholm

Telefon: 08-585 900 00

Telefax: 08-585 910 26

Internet: www.foreningssparbanken.se

Företagarnas Riksorganisation

Postadress: 106 67 Stockholm

Telefon: 08-406 17 00

Telefax: 08-24 55 26

Internet: www.fr.se

SMÅ FÖRETAGS BAROMETERN

En rikstäckande undersökning om
småföretagarnas uppfattningar
och förväntningar om konjunkturen

Hösten 2002

FöreningsSparbanken
och samverkande sparbanker

FÖRETAGARNA
FÖRETAGARNAS RIKSORGANISATION

Småföretagsbarometern

Småföretagsbarometern är i första hand en konjunkturenkät som redovisar hur Sveriges småföretag uppfattar det ekonomiska läget och deras förväntningar om den närmaste framtiden. Underlaget för barometern utgörs av intervjuer med småföretag. Därmed är det företagarnas egen uppfattning om konjunkturläget som kommer till uttryck i redovisade index för konjunkturen.

Undersökningen, som genomförs för artonde året, omfattar denna gång 4 555 företag inom det privata näringslivet med 1–49 anställda. Barometern innehåller även en undersökning riktad till enmansföretag (företag som saknar anställda), 300 företag ingår den. Vi har även frågat småföretagen om hur de ställer sig till ett svenskt EMU-medlemskap samt hur de ser på integrationsfrågan. Integrationsfrågorna kommer att presenteras vid ett separat tillfälle.

Den läsare som är intresserad av undersökningsmetodik och OH-bilder kan hämta hem det materialet från respektive organisations hemsida. Där presenteras även de länsvisa barometrarna den 19 november i samband med de regionala pressaktiviteterna.

Småföretagsbarometern produceras i samverkan mellan FöreningsSparbanken och Företagarna. Jörgen Kennemar (FSB) och Sofia Linder (FR) är författare till denna rapport. Vid genomförandet av intervjuerna har Research International (fd Sifo) medverkat. Det är vår förhoppning att Småföretagsbarometern på ett positivt sätt ska bidra till kunskapen om de små företagens betydelse för tillväxt och ökad sysselsättning i den svenska ekonomin.

FöreningsSparbanken

Företagarna

Sammanfattning

- Vårens konjunkturoptimism som fanns bland landets småföretag, 1–49 anställda, har inte realiserats. Tvärtom. Konjunkturläget har försvagats under hösten. Konjunkturindikatorn, summan av nettotalen för ordergång, omsättning och sysselsättning, sjönk från 62 i vårbarometern till 60 vilket är fjärde mätningen i rad som aktiviteten sjunker bland landets mindre företag.
- Småföretagarna räknar med att konjunkturbotten är nådd i år och att en uppgång är i antågande under 2003. Men osäkerhet om såväl den nationella som internationella konjunkturen har lett till att företagen skruvat ned sina förväntningar jämfört med i våras. Den samlade konjunkturindikatorn väntas stiga från 60 till 85.
- Småföretagen är restriktiva med att nyanställa men också med att minska sin personal. Vart femte företag räknar med att ha fler anställda om tolv månader. Istället planerar två av tre företag att bibehålla nuvarande personalstyrka.
- Konjunkturen är starkast bland småföretagen inom detaljhandeln, övriga privata tjänster och sällanköpshandeln. Elektronikindustrin uppvisar en återhämtning efter vårens kraftiga fall, men den är betydligt svagare än vad som förutsågs i våras. Svagast konjunktur har företagen inom uppdragsverksamhet och elektronikindustrin.
- Sex av tio småföretag ser goda expansionsutsikter vilket är något lägre än i våras.
- I höstens undersökning är arbetskraftsbristen fortsatt det enskilt största tillväxthindret. Det uppger 22 procent av småföretagen.
- En majoritet, 70 procent, av småföretagarna är för ett svenskt EMU-medlemskap. Småföretagarna är därmed mer positivt inställda till EMU än vad folkopinionen i dagsläget visar.

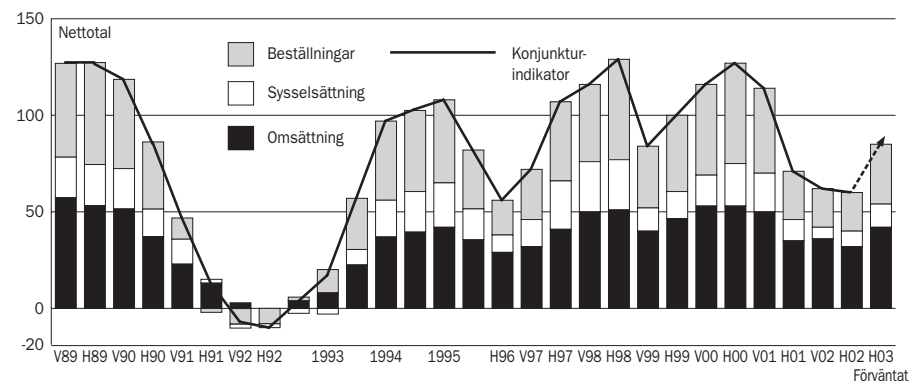
Konjunkturbilden för småföretagen

Konjunkturbesvikelser bland småföretagen

Vårens konjunkturoptimism som fanns bland landets småföretag, färre än 50 anställda, präglas idag av återhållsamhet. Den snabba återhämtningen i konjunkturen som företagen räknade med skulle inträffa under loppet av 2002 har inte realiserats. Konjunkturindikatorn som är en sammanvägning av beställningar, omsättning och sysselsättning, sjönk från 62 till 60 (*Ju lägre index desto svagare konjunktur*). Det innebär att småföretagskonjunkturen har fortsatt att försvagas under hösten, om än i lägre takt än tidigare. Det är fjärde mätningen i rad som Småföretagsbarometern visar en nedåtgående konjunktur bland landets mindre företag. Det är den längsta nedgångsperioden sedan början av 1990-talet.

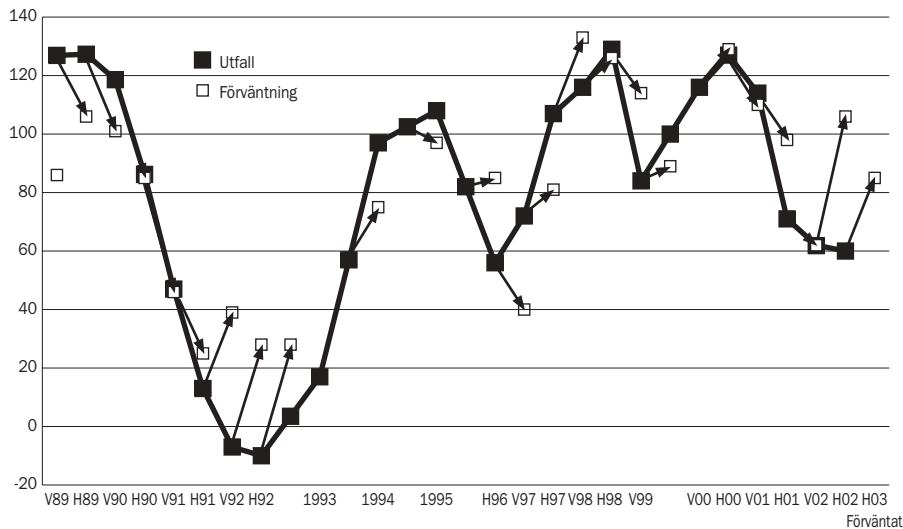
Men det är en splittrad konjunkturbild mellan olika delar av det privata näringslivet. Det är främst tjänsteföretagen som bidrar till att konjunkturbilden fortsätter att försvagas medan varuproducerande och varuförmedlande företag redovisar en starkare aktivitet jämfört med vårens undersökning.

Konjunkturindikatorn för samtliga företag

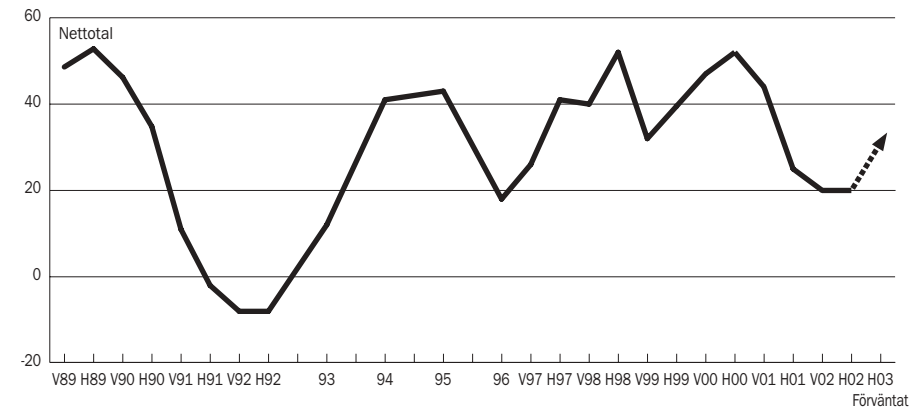
Småföretagen är trots konjunkturbesvikelser under 2002 fortsatt optimistiska även om förväntningarna har skruvats ned jämfört med i våras. Närmare sex av tio företag ser goda utsikter att expandera även om den nuvarande omvärldsbilden är behäftad med stor osäkerhet. En förväntad återhämtning under 2003 av såväl den nationella som internationella konjunkturen förutses ge positiva effekter bland de mindre företagen. Småföretagarna räknar med att konjunkturen stärks under de närmaste tolv månaderna vilket leder till att den samlade konjunkturindikatorn stiger från 60 till 85. Det är framför allt en starkare ordergång som väntas driva uppgången under 2003. Sysselsättningseffekterna väntas dock bli blygsamma.

Konjunkturindikatorn, utfall och förväntning

Av diagrammet ser vi att småföretagens framtidsplaner historiskt sett ofta underskattat styrkan vid konjunkturedgångar. De största prognosavvikelserna har gjorts under de djupa lågkonjunkturåren 1991/92. Men även 1996 och 1998 blev utfallet sämre än vad småföretagen räknade med.

Beställningar, samtliga företag

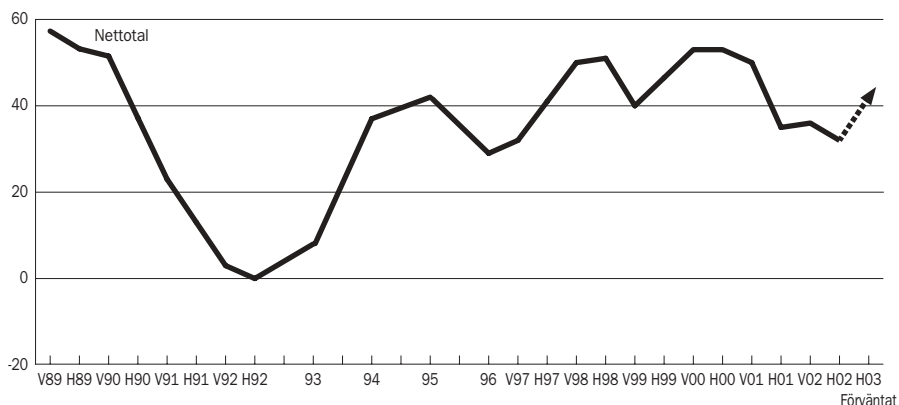

Stabilisering av ordergången och förväntad uppgång

En svagare internationell konjunktur och lägre inhemsk efterfrågan har satt spår i företagens ordergång sedan högkonjunkturåret 2000. Småföretagen räknade i vårens barometer med att orderläget snabbt skulle förbättras under loppet av 2002. Höstens undersökning visar att ordergången inte ökar i den takt som företagen räknade med. Orderläget är i stort sett oförändrat jämfört med vårmätningen. 41 procent av företagen uppvisar en ökad ordergång under den gångna tolv månadersperioden jämfört med 21 procent som redovisar en minskning. Utvecklingen hittills i år torde vara en besvikelse utifrån den bedömning företagen gjorde i våras. Men samtidigt visar höstbarometern att den långvariga försvagningen i företagens ordergång har bromsats upp under 2002.

Företagen räknar med att orderläget kommer att förbättras under 2003. Nettotalet bedöms stiga från 20 till 31, en uppgång med elva enheter. Det är positivt då en förbättrad ordergång är en av de första signalerna om att en vändning är i antågande. Men det är en förhållandevis försiktig bedömning som företagen gör. Osäkerheten om styrkan i den globala konjunkturen med risk för en svagare svensk konjunktur bidrar sannolikt till att något färre företag än i vårbarometern, 39 procent respektive 45 procent, räknar med en ökad ordergång.

Omsättning, samtliga företag

Förväntad omsättningsökning

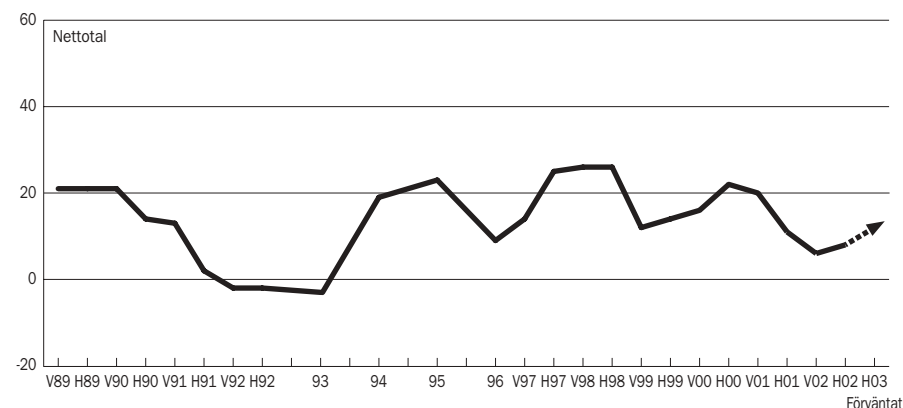
En svagare orderingång har lett till en lägre omsättningstillväxt bland småföretagen. Sedan högkonjunkturåret 2000 har omsättningsutvecklingen trendmässigt försvagats i spåren av en svagare omvärldskonjunktur. Efter en tillfällig uppgång i våras sjönk nettotalet för omsättningen tillbaka, från 36 till 32. Men alltjämt är det en majoritet av företag som redovisar en ökad omsättning, 54 procent. Omkring vart femte företag, 22 procent, anger en minskad omsättning vilket är en oförändrad andel jämfört med i våras.

En vändning i orderingången under 2003 väntas slå igenom i en starkare omsättningstillväxt under de kommande tolv månaderna. 52 procent av småföretagen räknar med att omsättningen är högre om ett år samtidigt som andelen företag med minskad omsättning sjunker från 22 procent till tio procent. Nettotalet väntas därmed stiga från 36 till 42 och ger därmed ett starkt positivt bidrag till konjunkturindikatorn.

Svagt nyanställningsbehov

Höstens Småföretagsbarometer visar att sysselsättningen vände svagt upp efter tre mätningar i rad med lägre sysselsättning. Nettotalet steg från 6 till 8 men är inte i linje med vad företagen förutsåg i vårbarometern. Trots svagare konjunktur än förväntat är effekterna på sysselsättningen förhållandevis begränsade. Det är framför allt en

Sysselsättning, samtliga företag

förbättring av sysselsättningsläget inom varuproducerande och varuförmedlande företag som bidragit till denna utveckling. Den personalintensiva tjänstesektorn uppvisar istället en motsatt utveckling, där nettotalet för sysselsättningen sjönk jämfört med i våras. Men det är ingen stark sysselsättningsökning som höstens undersökning visar. Närmare 60 procent av företagen anger en oförändrad personalstyrka. Vart fjärde företag redovisar en ökning i antalet anställda under den gångna tolv månadersperioden. Det är främst i företagsgruppen med 5–19 anställda som antalet sysselsatta har ökat, 30 procent av företagspopulationen jämfört med 13 procent bland de minsta företagen.

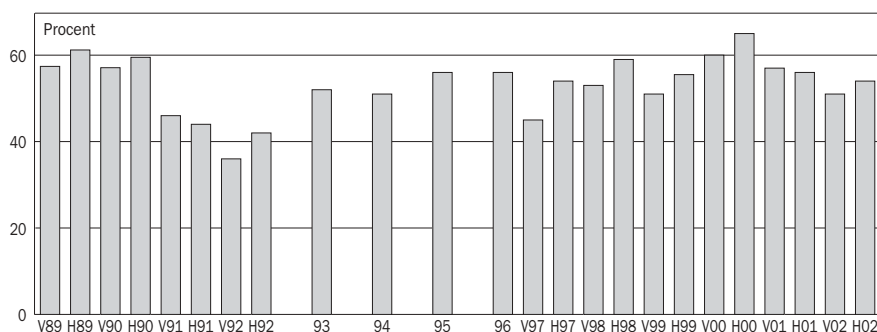
Småföretagen är restriktiva med att öka antalet anställda under 2003 trots en förväntad konjunkturförstärkning. Drygt två av tre företag räknar istället med att bibehålla nuvarande personalstyrka om tolv månader. Undantaget är i den större företagspopulationen, fler än fem anställda, där de mest expansiva sysselsättningsplanerna finns, 26 procent av företagen. För hela småföretagspopulationen är det vart femte företag som planerar att öka antalet anställda under de närmaste tolv månaderna jämfört med nio procent som räknar med personalneddragningar. Sammantaget innebär det att nettotalet stiger från 8 till 12. Jämfört med i våras har företagens sysselsättningsplaner skruvats ned delvis på grund av osäkerheten om konjunktutsikterna under 2003.

Lågt resursutnyttjande och minskat övertidsuttag

Den svaga konjunkturen har lett till en minskat resursutnyttjande i småföretagen. I höstens undersökning uppger 54 procent av företagen att de arbetar för fullt och kan inte producera och sälja mer givet samma produktionskapacitet. Det är en knapp ökning med tre procentenheter sedan i våras. Kapacitetsutnyttjandet i årets båda barometerundersökningar har inte varit så lågt sedan våren 1999, i kölvattnet av Asien- och Rysslandskrisen. Resursutnyttjandet är lägst bland företagen inom elektronikindustrin och övriga privata tjänster där 36 procent respektive 39 procent jobbar för fullt. Högst är det fortfarande inom byggsektorn, med motsvarande tre av fyra företag som arbetar med full kapacitet.

Svag efterfrågan och en dämpad utveckling på arbetsmarknaden har även bidragit till en lägre arbetsbelastning. Av tidigare erfarenhet vet vi att småföretagen i högre grad än större företag anpassar variationer i efterfrågan med att ändra övertidsuttaget. Övertidsuttaget dämpades redan våren 2001 och har mattats av successivt sedan dess, om en i långsammare takt. Mest har övertiden minskat i de varuproducerande företagen men ligger fortsatt i nivå med vårens resultat, 13 procent. Inom elektronikbranschen minskar andelen företag som ökat arbetsbelastningen kraftigt, från vårens 22 procent till nio procent. Trots att tre av fyra byggföretag jobbar med fullt kapacitetsutnyttjande är det en förhållandevis låg andel som arbetar fler timmar per anställd, tolv procent. Bland tjänsteföretagen mins-

Andelen företag som arbetar för fullt

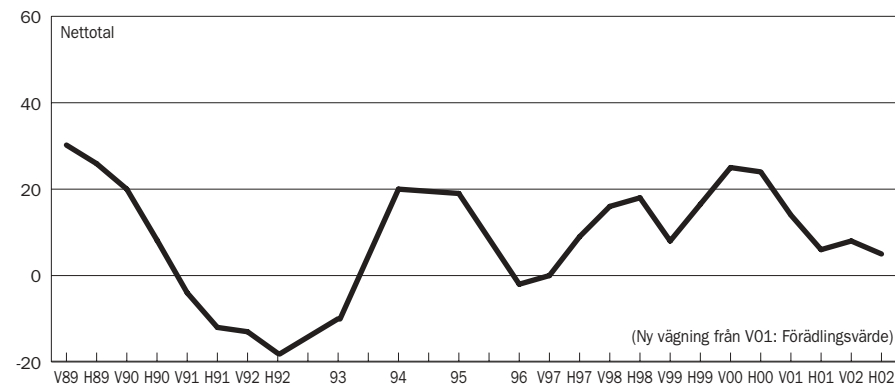

kar övertidsuttaget marginellt. Övertidsuttaget är högre inom uppdragsverksamhet trots att övriga privata tjänster uppvisar en betydligt starkare konjunkturuppfattning. Det kan säkerligen förklaras av att många företag inom uppdragsverksamhet tvingats dra ned på personal, vilket i sin tur bidragit till en ökad arbetsbelastning för befintlig personal. Bland de varuförmedlande har övertidsuttaget ökat i vart femte företag. Det senaste årets stora varselväg kan tillsammans med ett lågt resursutnyttjande säkert vara en bidragande orsak till de dämpade anställningsplanerna 2003. Det svaga konjunkturläget inom småföretagen har satt press på personalminskningar för att förbättra produktiviteten. Eftersom det finns relativt gott om ledig produktionskapacitet och osäkra utsikter om nästa år kan det dröja ett tag innan småföretagens investeringar tar fart.

Pressad lönsamhet

Svag efterfrågan och dämpad omsättningstillväxt har pressat företagens lönsamhet till lägre nivåer. I våras bröts den nedåtriktade utvecklingen men i höstens undersökning mattas den åter. Lönsamheten är således fortsatt svag och andelen företag som redovisar en försämrad lönsamhet har ökat (med tre procentenheter) till 29 procent samtidigt som en oförändrad andel uppger att lönsamheten förbättrats, 34 procent. Sammantaget medför det att nettotalet minskar från 8 till 5. Precis som i vårens undersökning är det en övervikt fö-

Lönsamhet, samtliga företag

retag inom samfärdslösning som redovisar en försämrad lönsamhet än en förbättrad. Tillverkningsindustrin redovisar också en svag utveckling men sedan vårens undersökning är det elektronikföretagen som haft störst tillbakagång. Nettotalet sjunker från 14 till 0. Det innebär att en lika stor andel redovisar en högre lönsamhet som den som har en lägre, vardera 28 procent. Det är en följdverkan av den kraftiga konjunkturförsvagning som drabbat branschen. Mest nöjda med sin lönsamhetsutveckling i höstens barometer är företagen inom bygg, övriga privata tjänster och hotell & restaurang. Trots att småföretagen förutser att en konjunkturvändning står inför dörren så finns det en nedåtrisk i att de krympande vinstmarginalerna sannolikt kan komma att medföra ytterligare rationaliseringsåtgärder den närmaste tiden.

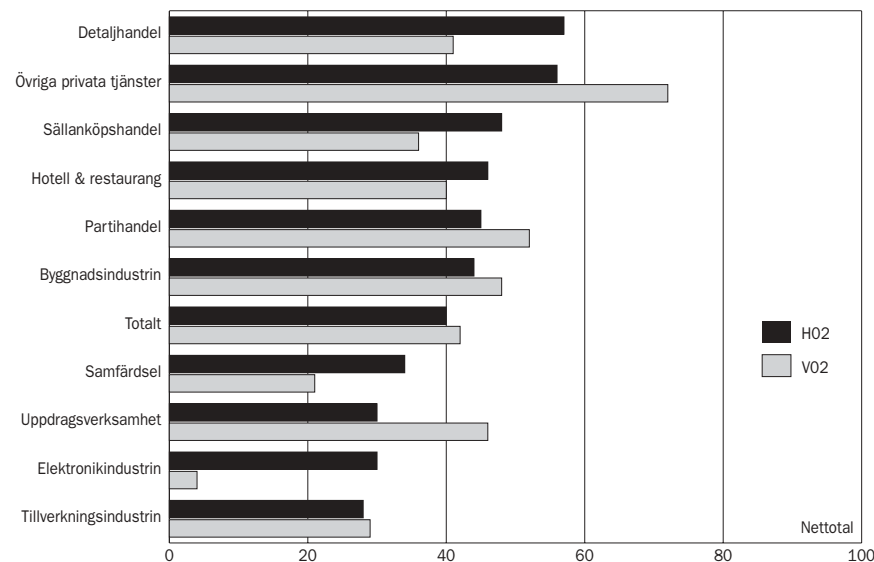
Färre företag räknar med stigande försäljningspriser

Fyra av tio småföretag räknar med att kunna höja sina försäljningspriser det närmaste året. Det är tio procentenheter lägre än i våras. Endast sju procent av företagen räknar med att sänka sina priser. Storleken på de förväntade prishöjningarna torde dock vara relativt begränsade på grund av en fortsatt svag efterfrågan och en tilltagande konkurrens. Alla branscher utom byggindustrin uppvisar dämpade prisförväntningar. Det är främst hotell & restaurang, bygg och sällanköpshandeln som har en ökad tilltro till att kunna höja sina försäljningspriser. Sex av tio företag inom hotell & restaurang förutser höjda försäljningspriser samtidigt som endast en procent kalkylerar med sänkningar. Inom elektronikindustrin avspeglas det svaga efterfrågeläget i att fler företag förutser prissänkningar än prishöjningar, 22 procent respektive 20 procent.

Konjunkturläget i olika branscher

Konjunktur nedgången har med varierande styrka drabbat samtliga branscher. I vårens undersökning var nedgången kraftigast bland företagen inom elektronikindustrin. Även om konjunkturindikatorn för landet som helhet endast minskat från 62 till 60 så är konjunkturbilden spretig på branschnivå. Några branscher uppvisar en konjunkturförbättring samtidigt som den försvagats i andra. Konjunkturuppfattningen är starkast bland småföretagen inom detaljhand-

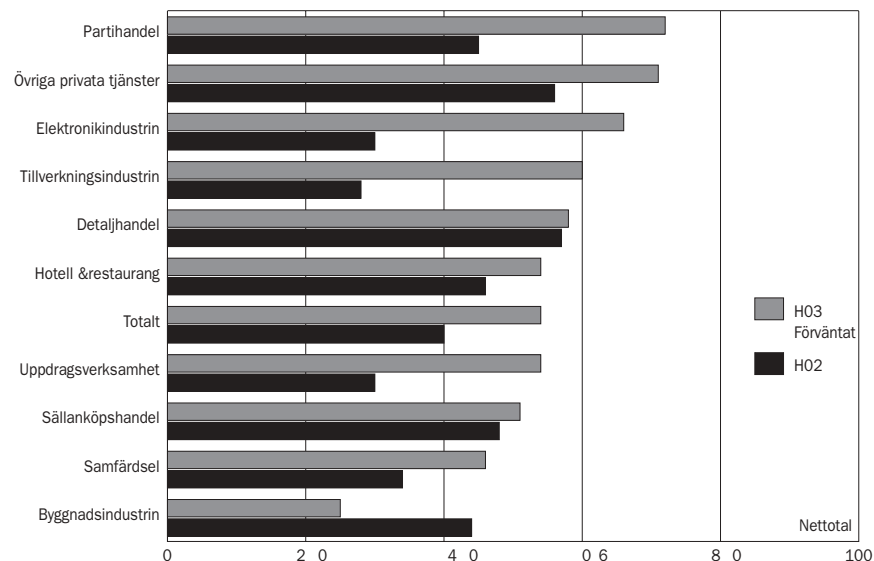
Konjunkturläget i olika branscher (indikatorn exkl. nettotalet för beställningar)

deln, övriga privata tjänster och sällanköpshandel. Svagast är den bland företagen inom övrig tillverkningsindustri, elektronikindustrin och uppdragsverksamhet. I de två första diagrammen redovisas konjunkturindikatorn för branscherna utan delkomponenten beställningar (då den inte redovisas för de varuförmedlande företagen). I det tredje diagrammet presenteras indikatorn inklusive beställningskomponenten för de varuproducerande- och tjänsteföretagen. De varuförmedlande företagen redovisar en märkbar konjunkturförstärkning jämfört med vårens undersökning. Framförallt är det detaljhandeln, sällanköpshandeln och samfärdslösning som haft en påtaglig förbättring pådriven av en stark omsättningstillväxt. Inför nästa år är de varuförmedlande företagen optimistiska men är mer återhållsamma i sina förväntningar än kollegorna i de övriga branscherna. Dock förutser partihandelsföretagen ett betydande uppsving.

Konjunkturförsvagningen bland tjänsteföretagen har fortsatt för tredje mätningen i rad. Men bland företagen inom övriga privata tjänster och uppdragsverksamhet finns det betydande skillnader. Även om båda branscher haft en avmattning jämfört med vårens un-

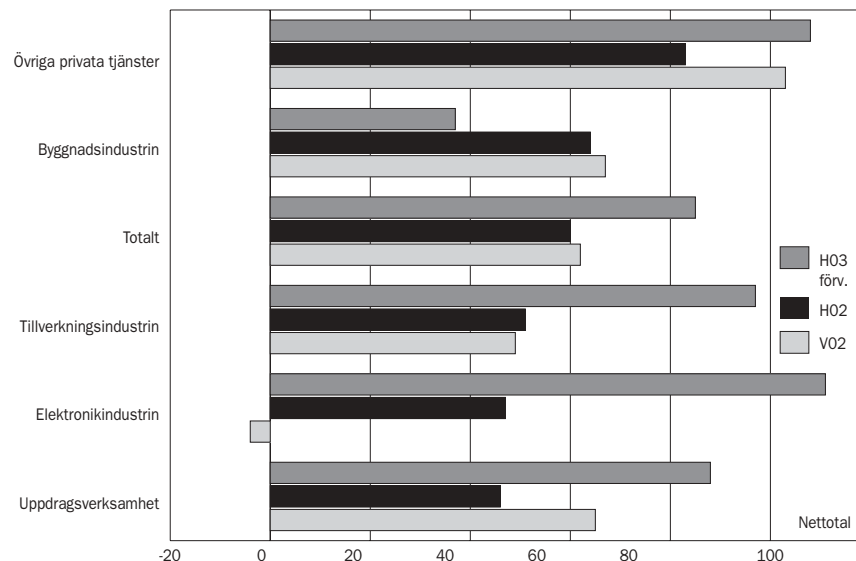
Det förväntade konjunkturläget i olika branscher
(indikatorn exkl. nettotalet för beställningar)

dersökning så är konjunkturuppfattning betydligt starkare inom övriga privata tjänster. Sammantaget förutser tjänsteföretagen en markant uppgång det närmaste året och förväntningarna är mest uppskrivade inom uppdragsverksamhet.

I den varuproducerande sektorn har den nedåtriktade trenden i de tre senaste mätningarna planat ut. Men även här är bilden splittrad mellan de olika branscherna. Glädjande är att elektronikindustrin haft en märkbar konjunkturförbättring sedan i våras även om aktiviteten är fortsatt svag. Då uppvisade branschen ett kraftigt ras i konjunkturindikatorn som föll från 103 till -4, men nu har indikatorn ökat till 47. Egentligen signalerar höstens undersökning en besvikelse då företagens förväntningar pekade på en kraftig återhämtning och konjunkturindikatorn väntades öka till 124. I vårens undersökning hade även byggföretagen en rejäl konjunkturavmattning men i höstens mätning har den stannat upp. De varuproducerande företagens förväntningar är uppskrivade inför 2003. Men de är mer åter-

Konjunkturläget när beställningskomponenten lagts till,
varuproducerande- och tjänsteföretag

hållsamma än i våras. Elektronikindustrin och tillverkningsindustrin är starkt optimistiska samtidigt som småföretagen inom byggnadsindustrin räknar med en viss konjunkturavmattning.

Många småföretag överskattade konjunkturutvecklingen i de två senaste undersökningarna. Men trots det kan vändningen inom flera branscher mycket väl bli kraftfull när konjunkturen väl tar fart. Men det finns en nedåtrisk i att vändningen i den internationella konjunkturen på driven av USA dröjer ytterligare, vilket kan få konsekvenser på svensk ekonomi. Det skulle medföra att uppsvinget både drar ut på tiden och inte blir av den kaliber som småföretagen förutser.

Tillväxthinder

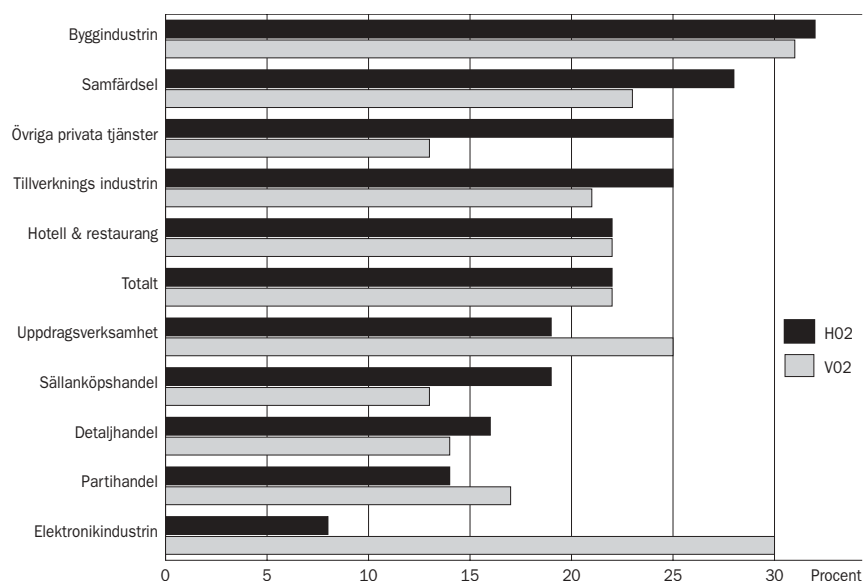
Dämpade expansionsutsikter

I den svala konjunkturen ser färre företag goda möjligheter att växa jämfört med i vårens undersökning. Då såg två av tre företag goda expansionsutsikter vilket sannolikt berodde på en utbredd optimism om en kraftig konjunkturuppgång. Andelen företag som ser goda expansionsmöjligheter minskar nu med sju procentenheter till 59 procent. Sex av tio företag är dock en fortsatt hög andel vilket troligen kan förklaras av småföretagens förväntningar om en snar konjunkturvändning. Elektronikindustrin, är precis som i våras, mest positiva trots att andelen företag som ser goda expansionsmöjligheter minskar från 80 procent till 64 procent. Inom tillverkningsindustrin ser en lika stor andel goda utsikter att växa följt av partihandeln och uppdragsverksamhet där sex av tio företag ser goda möjligheter. I höstens undersökning har småföretagen inom samtliga delbranscher en mer återhållsam syn på möjligheterna att växa. Företagen inom samfärdsel, detalj- och sällanköpshandel är mest dämpade i sina expansionsutsikter. Bland dessa företag ser drygt hälften goda möjligheter att expandera vilket i stort sett är i nivå med vårens resultat.

Arbetskraftsbrist, svag efterfrågan och vill inte växa

Konjunktur nedgången som inleddes under 2001 har bidragit till att färre företagare rapporterat om olika utbudsrestriktioner som betydande tillväxthinder. Det svaga konjunkturläget har istället lett till att fler småföretag upplever en svag efterfrågan som det största tillväxthindret samtidigt som bristtalen på arbetskraft fallit på bred front. Men i våras ökade arbetskraftsbristen något samtidigt som andelen företag som upplever svag efterfrågan som tillväxthämmande minskade. Det är en utveckling som består i höstens mätning även om den inhemska efterfrågan är svag. Trots ett lågt resursutnyttjande i småföretagen utgör bristen på kvalificerad arbetskraft det enskilt största tillväxthindret för 22 procent av landets småföretag. Tätt efter kommer svag efterfrågan och en ovilja att växa, med vardera 21 procent.

Småföretagens arbetskraftsbrist

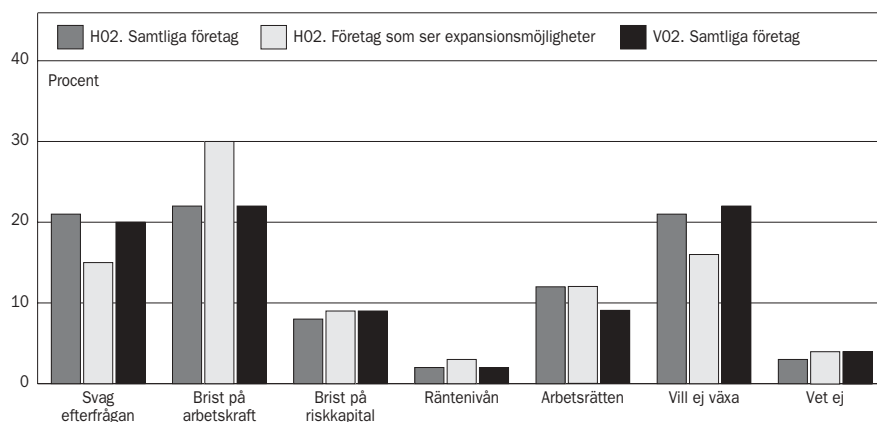

Även om bristen på rätt arbetskraft ligger kvar på samma nivå som i våras så har stora förändringar ägt rum på branschnivå. Arbetskraftsbrist utgör störst tillväxthinder för var tredje företagare inom byggbranschen. Men är även bekymmersam inom samfärdsel, övriga privata tjänster och tillverkningsindustrin. Lägst är arbetskraftsbristen inom elektronikindustrin där den minskat från vårens 30 procent till enbart åtta procent. I kölvattnet av den svaga konjunkturen upplever vart femte företag svag efterfrågan som det främsta tillväxthindret. Svag efterfrågan är det enskilt största hindret inom elektronikindustrin och uppdragsverksamhet men även bland de varuförmedlande företagen (med undantag av hotell & restaurang). Drygt vart femte företag uppger att de inte vill växa. Det är en andel som visat sig relativt stabil över tiden, oavsett konjunkturläge. Åtta procent av småföretagen upplever att brist på riskkapital utgör hinder för en expansion. Störst bekymmer vallar den för elektronikindustrin där vart femte företag ser brist på riskkapital som främsta hinder. Regelverket kring arbetsrätten är det främsta expansionshindret

för tolv procent av småföretagen. Störst hinder utgör den för övriga privata tjänster, hela 16 procent. Sannolikt en följd effekt av det svaga konjunkturläget för branschen som tvingat fram personalminskningar.

I diagrammet nedan särredovisas även andelen företag som ser goda expansionsutsikter. Bland dem ökar arbetskraftsbristen till 30 procent, samtidigt som svag efterfrågan hindrar färre företag, 15 procent.

De viktigaste tillväxthindren mot en ökad expansion

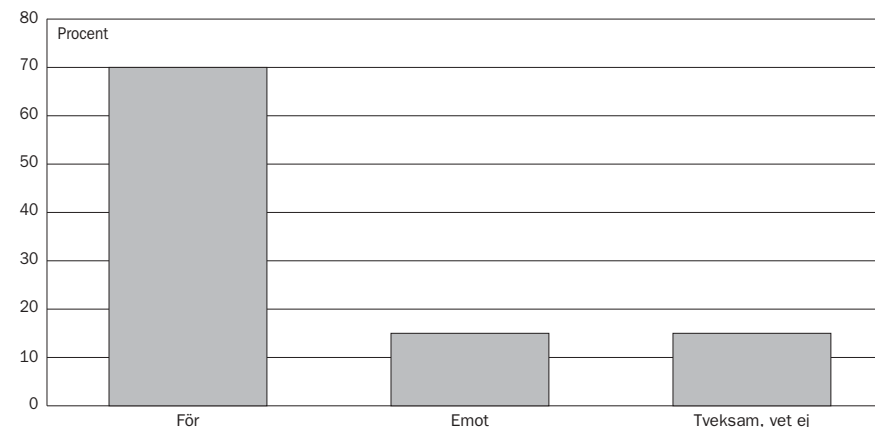
Småföretagen är för ett svenskt EMU-medlemskap

Folkomröstningen om ett svenskt EMU-medlemskap rycker allt närmare och sannolikt kommer den att genomföras under hösten 2003. För närvarande är det enligt vissa opinionsmätningar en övervikt av EMU-anhängare bland den svenska befolkningen, men erfarenhetsmässigt vet vi att opinionsläget snabbt kan ändras. Men hur ser småföretagen på ett svenskt EMU-medlemskap?

I årets höstundersökning kan vi konstatera att en majoritet, 70 procent, av småföretagen är för ett svenskt medlemskap i EMU. 15 procent är emot och 15 procent är osäkra. Småföretagarna är därmed mer positiva till ett EMU-medlemskap än vad som framkommer i den svenska folkopinionen. Skillnaderna mellan olika branscher är förhållandevis små. Det är endast i de varuproducerande företagen med byggindustrin i spetsen som har en något lägre andel EMU-anhängare, 58 procent.

Även om småföretagen till stora delar har tagit ställning i EMU-frågan finns det alltjämt ett kunskaps och informationsbehov om EMU. 44 procent av företagen anser att den information och kun-

Är du för eller mot ett svenskt medlemskap i EMU?

skap som finns inom företaget är tillräcklig. 52 procent av företagen anser däremot att informationen är otillräcklig. Det gäller framför allt inom de varuproducerande sektorerna, främst byggindustrin. I tjänsteföretagen är det mer än vart annat företag som anser att de har tillräcklig EMU-information. Arbetet med att informera och öka kunskaperna om EMU kommer sannolikt att intensifieras när väl beslutet om en svensk folkomröstning är fattat.

Småföretagens fakturering i euro är förhållandevis liten i dagsläget, 15 procent av småföretagen. Endast två procent fakturerar i stor utsträckning. Den främsta anledningen är att merparten av företagen har sin huvudsakliga försäljning i Sverige. Men det finns branscher där småföretagen har en förhållandevis stor euroexponering. Det främsta exemplet är elektronikindustrin där närmare hälften av företagen, 48 procent, fakturerar i euro. Även partihandelsföretagen fakturerar i euro i relativt stor omfattning, vart tredje företag. Gemensamt för dessa två branscher är företagens stora utrikeshandelsberoende.

Företagen är relativt återhållsamma i sin bedömning huruvida företagets exportmöjligheter påverkas när euron införs som officiell valuta i Sverige. 77 procent av företagen räknar med att exportmöjligheterna kommer att vara oförändrade medan tolv procent bedömer att exportpotentialen stiger. Återigen är det elektronikindustrin och partihandeln som är utmärkande, där 37 procent respektive 21 procent av företagen förutser ökade exportmöjligheter. Detaljhandel, hotell & restaurang, byggindustri och samfärdsl, vilka har sin huvudsakliga försäljning i Sverige, räknar i större utsträckning än andra branscher med oförändrade exportmöjligheter.

Sveriges vanligaste företag – enmansföretagaren

69,5 procent av Sveriges företag är enmansföretag

69,5 procent av alla Sveriges privata företag (exkl jordbruk) är så kallade enmansföretag. Enmansföretagen saknar anställda och särskiljer sig på många sätt från företag med anställda. Det medför att det inte är lätt att implementera denna grupp i Småföretagsbarometerens ordinarie undersökning som vänder sig till företag med 1–49 anställda. Exempelvis är det svårt att integrera enmansföretagen i konjunkturindikatorn då vi inte kan ställa frågan till dem om hur sysselsättningen utvecklats. Dessutom har andra undersökningar visat att enmansföretagen generellt inte är lika känsliga för svängningar i konjunkturen som de lite större småföretagen.

Enmansföretagen är dock en stor, intressant och framförallt viktig grupp i svensk ekonomi varför vi valt att följa upp den kompletterande undersökningen från i våras som vände sig till enmansföretag. Vi hoppas därmed kunna ge en fingervisning om konjunkturläget och expansionsplanerna bland Sveriges enmansföretagare.

Fortsatt god lönsamhet

Vår kompletterande undersökning visar att enmansföretagen också känner av det svaga konjunkturläget även om de ångar på i en högre takt än företagen med 1–49 anställda. Lönsamheten har dämpats något jämfört med vårens undersökning. Men fyra av tio företagare redovisar en förbättrad lönsamhet den gångna tolv månadersperioden samtidigt som den försämrats för 18 procent. Det medför att nettotalet som är saldot mellan ökad respektive minskad lönsamhet minskat från 27 till 21. Jämfört med företagen med 1–49 anställda är det dock en betydligt starkare utveckling. Bland dem är det motsvarande 34 procent som redovisar en ökad lönsamhet och 29 procent som försämrat den. Det medför att enmansföretagens netttotal på 21 ligger betydligt över nettotalet 5 som företagen med 1–49 anställda uppvisar. I tabellen på nästa sida kan ni ta del av skillnaderna mellan de olika företagsstorlekarna.

Lönsamheten för olika företagsstorlekar under de senaste tolv månaderna

	För- bättrats	Oför- ändrad	För- sämrats	Tveksam, vet ej	Netto- tal
0 anställda	39	41	18	2	21
1-4	30	43	26	1	4
5-19	37	33	29	1	8
20-49	32	35	33	0	-1
1-49	34	36	29	1	5

Stabil orderingång

Under den gångna tolv månadersperioden har orderläget förbättrats i 46 procent av företagen och försämrats i tolv procent. I vårens undersökning ställde vi inte denna fråga varför vi tyvärr inte kan göra en tillbakablick. Dock ser vi att ordertillväxten är betydligt starkare hos enmansföretagarna än bland företagen med 1-49 anställda. Hos den senare gruppen har orderingången förbättrats hos 41 procent av företagen samtidigt som den dämpats för 21 procent. Det medför att de har ett nettotal på 20 jämfört med enmansföretagens 34. Inför nästa år är företagen med 1-49 anställda mer optimistiska. De förutspår en stark ordertillväxt, 39 procent räknar med en ökning och enbart åtta procent med en minskning. Det ger ett nettotal på 31. Motsvarande andel hos enmansföretagen är att en tredjedel av företagen räknar med en förbättrad orderingång och sju procent med en svagare utveckling, vilket ger nettotalet 26.

Beställningar för olika företagsstorlekar under de senaste tolv månaderna

	För- bättrats	Oför- ändrad	För- sämrats	Tveksam, vet ej	Netto- tal
0 anställda	46	41	12	2	34
1-4	37	47	16	0	21
5-19	41	35	23	1	18
20-49	49	27	24	0	25
1-49	41	37	21	1	20

Sju av tio har ingen avsikt att anställa personal

Företagarna har blivit tillfrågade om de planerar att anställa personal de närmaste åren eller om de inte alls har några sådana planer. Svaren visar entydigt att sju av tio företagare inte har någon avsikt att

anställa medarbetare. Men bland dem som har anställningsplaner räknar 15 procent med att anställa personal inom ett år, sju procent inom två år och sex procent längre fram än två år.

Varannan ser goda expansionsutsikter

Sedan vårens undersökning har expansionsutsikter dämpats bland enmansföretagen. Något som även gäller företagen med 1-49 anställda. I höstens mätning ser 52 procent positivt på möjligheterna att växa vilket är en minskning från vårens 60 procent. Bland företagen med 1-49 anställda ser 59 procent goda möjligheter att växa. Den ökade osäkerheten i konjunkturutsikterna kan säkerligen vara en bidragande orsak till att expansionsutsikterna dämpats.

Anser ni att det för närvarande finns goda utsikter för ert företag att växa.

Procent

	Ja	Nej	Tveksam, vet ej
0 anställda	52	39	8
1-4	51	43	5
5-19	63	33	4
20-49	59	32	9
1-49	59	36	5

27 procent vill inte växa

Det enskilt största tillväxthindret bland landets enmansföretagare är en ovilja att växa. Det anger 27 procent av företagen, vilket är en viss minskning från vårens 31 procent. Ett annat framträdande hinder är det ökade ansvaret som det innebär att anställa och bli arbetsgivare, 16 procent anser att det är det största hindret. Vidare upplever 14 procent av enmansföretagarna brist på lämplig arbetskraft som ett besvär tillväxthinder. *Vi får hoppas att dessa företagare inte återfinns bland de 30 procent som uppger att de planerar att anställa medarbetare de närmaste åren.* Det öppna svarsalternativet *annat* har också en andel om motsvarande 14 procent av företagen. Svag efterfrågan utgör inte ett lika stort hinder bland enmansföretagen som för företagen med 1-49 anställda. Enbart tio procent uppger svag efterfrågan på sina produkter eller tjänster som det enskilt största tillväxthindret. Brist på riskkapital utgör hinder för nio pro-

cent av enmansföretagen och sex procent av företagen uppger att de hindras att växa av regelverket kring arbetsrätten.

Vill få tid till annat

Till de 27 procent av företagarna som uppgav att de inte vill växa har vi ställt en följdfråga om den mest avgörande faktorn bakom detta. 37 procent av företagarna uppger att de vill få tid över till annat. Var fjärde företagare uppgav *andra* skäl, som t ex ålder (snart pension), anställning vid sidan om företaget och att de inte vill vara arbetsgivare. Vidare anser 14 procent att en expansion av verksamheten skulle kräva för mycket tid till administrativt arbete. Tio procent ser inget incitament till att växa. Detta då den förväntade vinsten i förhållande till den ökade risken som en expansion innebär är för liten. Sju procent anser att de inte tjänar tillräckligt bra och fyra procent ser inga utsikter alls att expandera.

Jobbar ofta i nätverksliknande former

I vårens undersökning framkom att även om en majoritet av företagarna vill vara enmansföretagare så arbetar de ofta nära eller tillsammans med andra småföretag i nätverksliknande former. Det gör hälften av de tillfrågade företagarna. Vi frågade också om de samarbetar med andra småföretag på olika sätt. Av svaren framkommer att hela 27 procent går samman med andra företag och utför uppdrag tillsammans. Vidare ingår var fjärde företagare i ett eller flera informella nätverk med andra företagare. Dessa nätverk är viktiga forum för att bolla idéer och hämta inspiration mm. Vidare köper 23 procent tjänster av andra småföretagare och 15 procent delar lokal med andra företag. Elva procent uppgav att de samarbetade i *andra* former och tio procent var med i ett formaliserat nätverk av företag. Vardera tre procent uppgav att de är belägna i kontorshotell eller företagspark. Ett av fem företag uppger att de inte samarbetar med andra företagare.

Fakta om enmansföretagen

Vid utgången av 2001 uppgick antalet enmansföretag i Sverige till 464 478 stycken. Det motsvarar 69,5 procent av företagen i det privata näringslivet, exklusive jord- och skogsbruk. Det är svårt att

uppskatta hur stor andel av dessa företag som är levebrödsföretag i den mening att företagaren arbetar minst halvtid i verksamheten. En grov uppskattning är att det kan röra sig omkring hälften.

Tidigare hade SCB en gräns på att endast momspliktiga företag räknades in i den officiella statistiken. För att vara momspliktig skulle företaget ha en omsättning på över 200 000 kronor. Ändrade momsregler 1997 i samband med EU-inträdet innebar att företag blev momspliktiga från första omsättningskronan. Denna förändring påverkade företagsregistret ordentligt med en kraftig ökning av antalet aktiva företag med närmare 200 000, varav hälften var företag och den andra hälften jord- och skogsbruksföretag.

Metod – enmansföretagen

Research International (f d Sifo) drog i våras ett urval med samma avgränsningar som för övriga barometerföretag. Bruttopopulationen omfattade 427 401 företag. Av de 1980 som ingick i det ursprungliga urvalet lyckades fungerande telefonnummer erhållas till 1 200 företag. Vid den första kontakten kunde 378 företag utgå direkt pga att de lagts ned eller var vilande, var jord- och skogsbruk eller helt enkelt inte uppfyllde vår undersöknings krav om att företagaren skulle lägga ned minst 50 procent av sin arbetsinsats i företaget. De resterande 822 företagen har till höstens undersökning kompletterats genom en intensifierad telefonnummersökning med ytterligare 293 fungerande telefonnummer. Dessa 1 115 företag utgör tillsammans urvalet i höstens undersökning. Under fältarbetet reducerades urvalet ytterligare pga att företagen inte uppfyllde våra krav enligt ovan eller var vilande. Av det kvarvarande nettourvalet på 897 företag genomfördes 300 intervjuer.

En grov branschindelning av de intervjuade enmansföretagen visar att 21 procent är verksamma inom konsult och uppdragsverksamhet (t ex IT, revisionsbyrå), 19 procent inom handel, transport och kommunikationer (taxi), hotell & restaurang. 14 procent inom service (övriga tjänster), elva procent inom tillverkning, hantverk (t ex glasbruk, båtbyggeri) och tio procent inom bygg, byggnadshantverk (t ex elektriker, rörmokare, plåtslagare). 24 procent är verksamma inom andra branscher.

*Undersökningsmetodik till Småföretagsbarometern (1–49 anställda)
finns på www.fr.se eller www.foreningsparbanken.se*